

Professori Tuula Linna 17.4.2020

Eduskunnan lakivaliokunnalle

– HE 46/2020 vp laiksi konkurssilain 2 luvun 3 §:n väliaikaisesta muuttamisesta –

Kiitän lakivaliokuntaa tilaisuudesta saada lausua asiassa. Lausun kohteliaimmin seuraavaa.

1. Yleistä

Nopeat maksukyvyttömyyslainsäädännön muutokset ovat pandemian aiheuttaman poikkeustilanteen vuoksi välttämättömiä. Pidän erinomaisena sitä, että nopeasti on ryhdytty lainvalmistelutoimiin pandemian aiheuttamien velkaongelmien lieventämiseksi.

Nyt tulisi kuitenkin uskaltaa tarttua riittävän tehokkaisiin keinoihin yritysten pelastamiseksi. Liian varovaiset muutokset aiheuttavat sen, että kallista aikaa hukataan moneen lainsäädännön uudistuskierrokseen. Vaikka käsillä oleva ehdotus on oikean suuntainen, se on mielestäni tässä tilanteessa *riittämätön*.

2. Viikon maksukehotusaikaa koskevan maksukyvyttömyysoletuksen poistaminen

Jos viikon maksuaikaa koskeva edellytys poistetaan konkurssilain (120/2004, KonkL) 2 luvun 3 §:n 2 momentin 3 kohdasta, on seurauksena se, että velkoja, joka hakee velallista konkurssiin, ei voi vedota laissa olevaan oletukseen siitä, että velallinen on maksukyvytön.

Tämä tarkoittaa sitä, että *velkojan tulee näyttää* se, että velallinen on muutoin kuin tilapäisesti maksukyvytön. Velkoja voi esimerkiksi näyttää, ettei velallinen ole maksanut laskujaan eräpäivään mennessä ja näiden suoritusten maksamiseksi on annettu useita maksukehotuksia esimerkiksi 1–2 kuukauden aikana. Sen jälkeen *näyttötaakka kääntyy velalliselle*, jonka on näytettävä, että maksukyvyttömyys on silti tilapäistä. Tällaisen vastanäytön esittäminen saattaa olla hankalaa, jos liiketoiminta on toistaiseksi lakannut ja työntekijät ovat lomautettuina eikä yritys ole onnistunut saamaan uskottavaa määrää rahoitusta turvaamaan vuokra- ja muut kulut, kunnes toiminta voi jälleen käynnistyä.

Kun oletussääntö muutettaisiin, se johtaisi *työläämpiin ja aikaa vaativimpiin tuomioistuinkäsittelyihin*, joissa esitetään todistelua puolesta ja vastaan velallisen maksukyvyystä. On pelättävissä, että tuomioistuimet ovat hyvin ruuhkautuneita muutaman kuukauden kuluttua, kun kevään käsittelyjä on lykätty ja maksukyvyttömyysasioita alkaa virrata käräjäoikeuksiin.

Olen valitettavasti sitä mieltä, että viikon määräajan poistaminen ei juurikaan auta velallisyriyten tilannetta, vaan esimerkiksi perimistoimistot voivat hakea yrityksiä konkurssiin varsin helposti saatavilla olevalla

näytöllä. Ehdotettu muutos on lisäksi omiaan johtamaan *kirjavaan käytäntöön eri käräjäoikeuksissa*, eikä tässä tilanteessa ole aikaa jäädä odottamaan ylempien asteiden ennakkoratkaisuja.

On kuitenkin parempi muuttaa konkurssilakia ehdotetulla tavalla kuin olla tekemättä mitään. Muutokseen sisältyy voimakas signaali siitä, että velkojat käyttäisivät nyt harkintaa ja pidättäytyisivät konkurssihakemuksista, kunnes kriisivaihe on ohitse ja pystytään arvioimaan, mitkä yritykset ovat myös jatkossa muutoin kuin tilapäisesti maksukyvyttömiä.

3. Siirtymäsäännös ja voimassaolosäännös

Pidän siirtymäsäännöksen alkuajankohtaa ongelmattomana silloin, kun se kytketään siihen, milloin *maksukehotus* on annettu. Jos uusia säännöksiä, siis maksukyvyttömyysoletuksen poistamista, sovelletaan konkurssisiin, jotka alkavat sen jälkeen, kun maksukehotus on annettu uuden lain aikana, tilanne on kunnossa.

Sen sijaan jossakin määrin ongelmallisena pidän toista siirtymäsäännöksen kriteeriä: maksukyvyttömyysoletuksen poistamista sovelletaan myös silloin, kun velallinen on jättänyt hoitamatta veloitteitaan kyseistä velkojaa kohtaan *kahden kuukauden aikana ennen lain voimaantuloa*. Mielestäni tämä siirtymäsäännöksen kohta kaipaisi vielä selvyuden vuoksi lisäystä siitä, *ja että konkurssia on haettu lain voimaan tulon jälkeen*. Muussa tapauksessa on epäselvää, mitä säännöksiä sovelletaan lain voimaan tullessa vireillä olevassa konkurssiasianssa, jossa velallista ei ole vielä asetettu konkurssiin.

Pidän hieman ongelmallisena myös siirtymäsäännöksen *päättymisajankohtaa*. Ehdotettu laki on voimassa 31.10.2020 saakka. Voidaan kysyä, tarkoittaako tämä sitä, että niissä konkurssiasioissa, joissa konkurssia *on haettu ennen mainittua päivämäärää, noudatetaan väliaikaisen lain säännöksiä*. Ilmeisesti ei ole tarkoitettu sitä, että jos *maksukehotus* on annettu ennen 31.10.2020, noudatetaan vielä väliaikaisen lain säännöksiä. Jos päättymistä ei sidota mihinkään menettelyn vaiheeseen, käy ymmärtääkseni niin, että päättymispäivänä vireillä olevassa asiassa, jossa ei ole vielä ehditty asettamaan velallista konkurssiin, tuleekin jälleen noudatettavaksi maksukyvyttömyysoletus. Tuntuisi selkeältä, että väliaikaislain voimassaolon päättyessä vireillä olevissa asioissa konkurssiin asettamisen edellytykset arvioidaan väliaikaisen lain mukaisesti ilman oletussääntöä, vaikka konkurssiin asettaminen ajoittuisi lain voimaantulon jälkeiseen aikaan. Jos tämä on ollut ajatuksena, tulisi väliaikaista lakia nähdäkseni soveltaa asioihin, joissa konkurssihakemus on tehty viimeistään 31.10.2020.

4. Mitä muuta pitäisi tehdä?

4.1. Edellytyksen ”muuten kuin tilapäisesti” muuttaminen

Konkurssin edellytyksenä on muu kuin tilapäinen maksukyvyttömyys. Maksukyvyttömyydellä tarkoitetaan sitä, että velallinen on muutoin kuin tilapäisesti kykenemätön maksamaan velkojaan niiden erääntyessä (KonkL 2:1). Kuten edellä todettiin, on varsin helppo näyttää, että velallinen on muutoin kuin tilapäisesti kykenemätön maksamaan velkojaan niiden erääntyessä.

Konkurssilain esitöissä on selostettu, mitä on tarkoitettu tilapäisellä maksukyvyttömyydellä (HE 26/2003 vp s. 27–28). Perustelujen mukaan velallisen maksukyvyn arvioinnissa merkityksellisiä ovat velallisella olevat sekä velalliselle kertyvät *tulot ja varat* sekä mahdollisuudet saada *luottoa*. Myös mahdollisuus muuttaa velkojen *maksuehtoja*, esimerkiksi lyhytaikaisen luoton muuttaminen pitkäaikaiseksi, voi vaikuttaa velallisen maksukyvyn arviointiin, samoin mahdollisuus muuttaa *omaisuutta rahaksi*. ”Merkityksellistä olisi se, onko tai kertykö velalliselle tuloja ja varoja niin, että velallinen pystyy maksamaan velkansa sitä mukaa kuin ne erääntyvät.” Tilapäisyyttä koskevasta ajasta todetaan:

”Se, kuinka kauan velallisen maksukyvyttömyyttä voidaan pitää tilapäisenä, on harkittava yksittäistapauksittain. Harkintaan voivat vaikuttaa muun muassa velallisen toimiala sekä omaisuuden realisointimahdollisuudet ja siihen tarvittava aika. Huomiota olisi kiinnitettävä myös siihen, kuinka kauan hakijan saatava on ollut maksamatta. Kun velallinen on yritys, maksukyvyttömyyden tilapäisyydellä tarkoitetaan kuitenkin yleensä verraten lyhyttä aikaa, sillä yritystoiminnalta voidaan edellyttää, että maksuvelvoitteista huolehditaan ajallaan. Esimerkiksi lakisääteisten juoksevien maksujen, kuten verojen ja työeläkemaksujen, maksamatta jääminen useiden kuukausien ajalta on hyvin vahva osoitus siitä, ettei maksukyvyttömyyttä voida pitää tilapäisenä. Yritystoiminnan erityispiirteiden vuoksi maksukyvyttömyyttä voitaisiin kuitenkin pitää tilapäisenä, vaikka sen kesto ei olisi aivan lyhytaikainen, jos tulon saanti on elinkeinotoiminnan laadun vuoksi jälkipainotteista. Esimerkiksi maatalousyrittäjien tulotuet maksetaan jälkikäteen. Jos yrittäjä pystyisi maksamaan erääntyneet velkansa näillä tuloilla, maksukyvyttömyys voi olla tilapäistä, vaikka sen kesto ei olisi aivan lyhytaikainen.”

On siis vaarana, että velallinen ei pysty esittämään näyttöä tulojen kertymisestä tai rahoituksen saamisesta niin, että tilanne olisi korjaantunut muutaman kuukauden säteellä.

Jotta konkurssisuoja olisi tehokas, tulisi mielestäni lisätä konkurssilain 2 luvun 1 §:ään *uusi 3 momentti*, jonka mukaan pandemian aiheuttamaa kykenemättömyyttä maksaa eräpäivänä velkoja, pidetään väliaikaislain voimassaoloajan tilapäisenä, jollei hakijavelkoja näytä, että yritys oli maksukyvytön jo ennen pandemiaa.

Se, että siirtymäsäännöksessä ulotettaisiin viikon maksuajan poistaminen koskemaan myös kaksi kuukautta ennen lain voimaantuloa edeltänyttä aikaa, ei johda samaan lopputulokseen. Se johtaa ainoastaan siihen, että ehdotuksessa esitettyä – mielestäni yksin riittämätöntä – keinoa sovellettaisiin ajallisesti laajemmin. Se ei toisi muuta kuin maksukyvyttömyysoletuksen poistuman mainitun 3 kohdan osalta, mutta jättäisi avoimeksi sen, onko velallinen muutoin kuin tilapäisesti maksukyvytön, jos maksujen suorittamatta jäämisen syynä on pandemia ja viranomaiskiellot.

4.2. Ulosmittausedellytyksen muuttaminen

Samaan aikaan konkurssilain muuttamista koskevan esityksen kanssa eduskuntaan on annettu ulosottokaaren muuttamista koskeva esitys. Siihen ei näyttäisi sisältyvän lainkaan suoraa yritysten suojaamista ulosottotoimilta. Jossakin määrin saattaa vaikuttaa viivytyksettömyysvaatimuksen lieventäminen ja maksuajan pidentäminen kuuteen kuukauteen. Maksuaika kuitenkin edellyttää, että velallinen todennäköisesti maksaa maksuaikaa saatuaan, siis mainitun kuuden kuukauden sisällä. Tämä tarkoittaa sitä, että toiminnan tulee käynnistyä varsin pian uudelleen.

Konkurssilain 2 luvun 3 §:n 2 kohdan mukaan maksukyvyttömyysoletus syntyy, jos velallisyritys on ollut *ulosotossa ja siellä on edeltävän kuuden kuukauden aikana ilmennyt, että velalliselta ei kerry varoja saatavan täydeksi suorittamiseksi*.

Jos siis velallisyrittäjä on jäänyt esimerkiksi vuokra maksamatta, voi vuokranantaja saada siitä nopeasti niin sanotun *yksipuolisen tuomion* summaarisessa riita-asian menettelyssä. Tämän jälkeen ulosottoa voidaan välittömästi hakea. Jos velallisyrittäjällä ei ole ulosmitattavaa elinkeinotuloa eikä realisoitavaa omaisuutta, ulosottomies antaa velkojalla *estetodistuksen* hakijalle.

Ulosottokaareissa oleva joutuisuusvaatimuksen muutos ei voine johtaa siihen, että ulosottoviranomaiset laajamittaisesti kieltäytyisivät antamasta estetodistuksia. Estetodistus voitaisiin lähinnä jättää silloin antamatta, jos velallinen tekee todennäköiseksi, että pystyy maksamaan velkojan saatavan kokonaan.

seuraavan kuuden kuukauden aikana. Jos usea velkoja on hakemassa ulosottoa, saattaa velallisen olla mahdotonta saattaa todennäköiseksi, että pystyy maksamaan kaikki saatavat puolen vuoden sisään.

Yksi mahdollisuus oli se, että myös puheena olevaa 2 kohtaa väljennetään niin, *ettei ulosotto, joka on pandemian aiheuttaman maksukyvyttömyyden vuoksi johtanut varattomuusestetodistuksen antamiseen, toimisi oletuksena velallisen maksukyvyttömyydestä.*

Tosin tämänkään edellytyksen poistaminen ei estäisi sitä, että velkoja pystyy muulla tavoin osoittamaan velallisen maksukyvyttömyyden, jollei myös itse maksukyvyttömyyttä koskevaan säännöstä muuteta edellä mainitsemallani tavalla.

5. Yhteenveto

Pidän ehdotettua esitystä siinä mielessä ongelmallisena, ettei se ratkaise pandemian vaikutusta itse maksukyvyttömyyden määritelmään vaan aiheuttaa konkurssia koskevien asioiden monimutkaistumisen, koska käräjäoikeudet joutuvat ottamaan vastaan näyttöä maksukyvyttömyydestä myös hakijalta. Maksukyvyttömyyden määritelmä on suhteellisen helppo täyttää, jos pandemian aiheuttamaa kykenemättömyyttä maksaa velat eräpäivänä ei oteta siinä huomioon. Myös hakemalla ulosottoa voidaan suhteellisen helposti – tulossa olevista ulosottokaaren muutosehdotuksista huolimatta – saada maksukyvyttömyyttä koskeva oletus aikaan. Ehdotus on mielestäni oikean suuntainen, mutta riittämätön.

6. Lopuksi

Pidän lisäksi erittäin tärkeänä, että oikeusministeriö valmistelisi *yrityssaneerauslain* muutoksen, jolla yksinkertaistettaisiin ja nopeutettaisiin yrityssaneerausmenettelyä jopa sen yksinkertaistettuun muotoon verrattuna. Tehokas keino suojata elinkelpoisia yrityksiä konkurssilta on käynnistää yrityssaneerausmenettely. Jo yrityssaneerauksen hakeminen voi aiheuttaa väliaikaisen suojan (yrityssaneerauslain 22 §). Myös tämä säännös tulisi yrityssaneerauslain väliaikaisessa uudistamisessa muuttaa niin, että suoja olisi pääsääntö, jos yrityssaneerausta on haettu.

Helsingissä 16.4.2020

Tuula Linna, prosessioikeuden professori

Helsingin yliopisto

tuula.linna@helsinki.fi, 050 3119350